

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van de ivoeren toren naar de markt: en toen?

Willems, W.J.H.

Citation

Willems, W. J. H. (2011). Van de ivoeren toren naar de markt: en toen? *Archeobrief*, 15(4), 28-33. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18492>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18492>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Van de ivoren toren naar de markt: en toen?

Het is frappant om vast te kunnen stellen dat het cultureel ondernemen, dat nu onder staatssecretaris Zijlstra een *buzzword* is geworden en een kernpunt van beleid, in de archeologie eigenlijk allang gemeengoed is. We zijn in ons vak zeker sinds de jaren negentig, maar eigenlijk al zo'n 25 jaar bezig om steeds ondernemender te worden, ook al is er geen sprake van een echte markt. We moeten niet vergeten dat de zogenaamde commerciële archeologie in feite in een nagenoeg volledig kunstmatig kader opereert, dat niet door de markt wordt gedreven maar puur in stand wordt gehouden door de overheid, door middel van een wettelijk systeem. Er is dus geen echte vraag waarbij de betalende klant

1 Opraving in Eindhoven. In de gemeentelijke archeologie is veel geïnvesteerd in een goed inhoudelijk resultaat dat ook voor de burger relevant is.

2 Rick van der Ploeg.

3 Kernpunten van de opdracht van Staatssecretaris van der Ploeg aan de Voorbereidingscommissie.

prijs stelt op een product, wat je bijvoorbeeld ten aanzien van een museum nog wel kunt zeggen, maar een afgedwongen vraag waarbij de klant moet betalen voor iets waar hij geen echt belang bij heeft. Maar dat weten we eigenlijk allemaal wel. Ik was gevraagd om te reflecteren op de wijze waarop het huidige bestel tot stand is gekomen, hoe het zich in mijn ogen heeft ontwikkeld, en hoe het nu verder kan. Na een klein historisch aanloopje,¹ wil ik eerst kijken naar de manier waarop het systeem zou moeten werken, hoe het bedoeld was, en dat vergelijken met hoe het er in de praktijk aan toe gaat. Daarna trek ik enkele conclusies.²

Achtergrond

In Europa kwam in het midden van de jaren zeventig voor het eerst een beweging op gang om de zorg voor de archeologische bronnen, het archeologisch erfgoed, nadrukkelijk vanuit een nieuw perspectief te bekijken. Archeologische vindplaatsen werden niet meer alleen gezien als een bron van wetenschappelijke kennis, maar ook als schaars, kwetsbaar en niet regenererbaar cultuurofgoed waarmee zorgvuldig moest worden omgegaan. Dat soort denken vond zijn oorsprong in de groene beweging, in het bewustzijn dat we schaarse hulpbronnen niet ongelimiteerd kunnen uitputten en dus goed moeten beheren.

Medio jaren tachtig kwam in Europa ook de bewustwording dat, als je effectief aan een goed beheer van het bodemarchief wil doen, je de archeologie een plaats moet geven in het proces van ruimtelijke ordening. Samen met het – van de groene beweging overgenomen – principe dat degene die plannen ontwikkelt ook moet zorgen dat de gevolgen daarvan worden gemitigeerd én het feit dat het publiek uiteindelijk de belangrijkste eindafnemer van archeologisch onderzoek is en recht heeft op informatie, zijn dat de belangrijkste elementen die begin jaren negentig in de roemruchte Conventie van Malta werden opgenomen.

Vandaar dat de Raad van Europa een nieuw verdrag wilde, waarin sprake was van vooronderzoek en preventieve archeologie. In 1992 mocht ik met de toenma-

lige minister d'Ancona naar Malta, waar zij namens Nederland het verdrag heeft ondertekend. Dat was de eerste stap, die al direct de grondslag werd voor enorme verbeteringen in de rol van de archeologie bij de aanleg van infrastructuur in de jaren negentig. Vervolgens zijn we onder staatssecretaris Nuis aan de slag gegaan met de volgende stappen: de ratificatie van het verdrag en het ontwikkelen van implementatiewetgeving. Dat bleek toch allemaal wat ingewikkelder dan we ons hadden voorgesteld, omdat in Nederland nu eenmaal alle consequenties tot op de millimeter moeten zijn uitgewerkt.

Ik ga de geschiedenis hier niet verder doorlopen. Staatssecretaris Van der Ploeg heeft vervolgens in één klap alle plannen van Nuis omver gekegeld. We hadden oorspronkelijk het idee om een soort fonds te maken, dat zou worden gevuld via een minieme archeologiebelasting. Dat systeem is later wel in Frankrijk ingevoerd, waar de archeologische monumentenzorg voor een belangrijk deel een publieke taak is gebleven, en het komt nu blijkbaar ook in Vlaanderen. Maar Nuis – een leuke man die mijns inziens als politicus nog geen deuk in een pakje boter kon slaan – durfde er niet mee naar de Kamer. Ik vond het heel navrant dat tijdens uiteindelijk behandeling van de wet in 2004 kamerlid en voormalig staatssecretaris Annette Nijs van de vvd, iemand die zéker geen warme gevoelens voor de archeologie had, pleitte voor een omslagstelsel met een fonds, gevuld door een vorm van archeologiebelasting. Dat systeem zou naar het inzien van haar partij veel vriendelijker zijn voor individuele ondernemers. Dat het ook veel beter zou passen bij een op kwaliteit gericht archeologiebestel kwam niet bij haar op, natuurlijk. Maar ik zat me op de tribune te verbijten, want dit was nu juist wat staatssecretaris Nuis – mede uit vrees voor diezelfde vvd – nooit had durven voorstellen.

Afijn, hij was toen allang buiten beeld en in 1998 vervangen door Van der Ploeg: een doortastender type die onmiddellijk het roer omgooide en bepaalde dat er

2

Opdracht Voorbereidingscommissie

Kwaliteitssysteem voor

- alle personen en instellingen in de AMZ
- uitvoerende werkzaamheden

Vastleggen van normen en werkwijzen Eisen voor en certificeringssysteem

Inventariseren van activiteiten nodig om e.e.a. te verwezenlijken

3

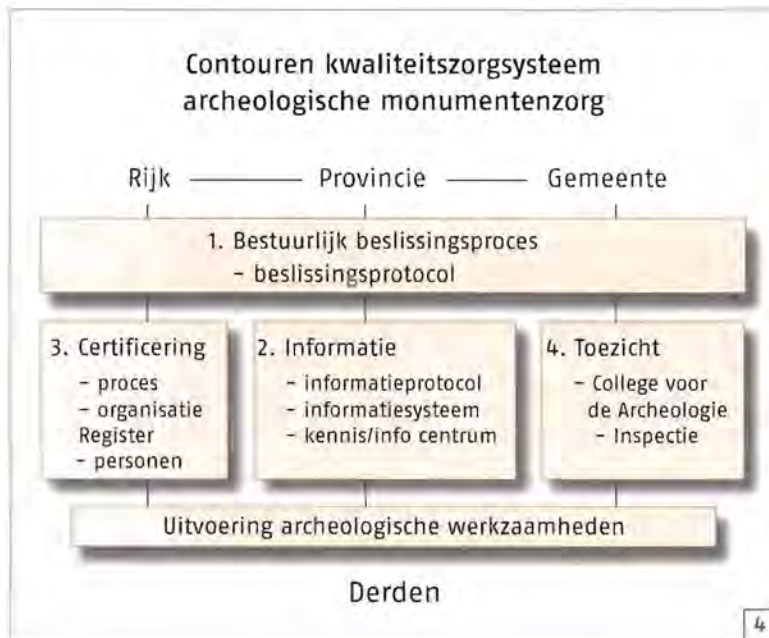
sprake zou moeten zijn van liberalisering van de zogenaamde 'archeologische markt'. Dat was dus een keuze, niet voor het Franse maar voor het Engelse model, mét marktwerking, maar wél met een belangrijk verschil. Uitgangspunt was dat de kwaliteit van het archeologisch onderzoek in Nederland gehandhaafd moest blijven. In Engeland was de archeologie door de regering Thatcher al een decennium eerder over de schutting gegooid, alles was uitgeleverd aan de commercie. De anglofiële Van der Ploeg was gelukkig nog nét socialist genoeg om er mee in te stemmen dat de invoering van een nieuw stelsel gepaard zou moeten gaan met duidelijke garanties in de vorm van een systeem van kwaliteitszorg, dat een bodem zou leggen onder alle archeologisch werk dat zou worden uitgevoerd.

Het systeem van kwaliteitszorg

Destijds sprak de keuze voor marktwerking, maar wel onder de op een of andere manier wettelijk verankerde voorwaarde van kwaliteitsgaranties, veel archeologen aan. Begin 1999 is de voorbereidingscommissie ingesteld om vanuit het veld zelf voor de archeologische monumentenzorg een kwaliteitssysteem te ontwikkelen. Afbeelding 3 en 4 geven de opdracht van die commissie en de vertaling daarvan weer: de pijlers waarop het beoogde kwaliteitszorgsysteem zou moeten gaan rusten.

Afbeelding 4 begint met wat het beslissingsproces wordt genoemd. Over de eerste pijler, wie waarover en wanneer besluit, kan ik kort zijn, want dat is in principe wettelijk geregeld. Dat lijkt redelijk afdoende, maar destijds is al aangegeven dat de borging ten aanzien van de kwaliteit van wat de overheid nou precies vraagt in een specifiek geval, wordt geleverd door het advies van een daartoe gekwalificeerde archeoloog. Daar zit nog wel een probleempunt, waar ik hieronder nog op terugkom. Daarnaast zou er ook bij de verschillende overheidslagen een archeologisch beleidsplan moeten zijn en minimaal op landelijk niveau is een 'research agenda' no-

Contouren kwaliteitszorgsysteem archeologische monumentenzorg

dig. Dergelijke instrumenten om de overheid bij beslissingen te helpen, zijn ook tot stand gekomen. Er is een onderzoeksagenda, op dit moment heeft tegen de 60 procent van de gemeenten een beleidsplan³ gemaakt en hiervan is intussen al voor 87 procent in bestemmingsplannen verankerd.⁴ Een tweede element is, dat er een centraal beheerd informatiesysteem moet zijn, waar alle informatie wordt geregistreerd die van belang is in allerlei onderdelen en voor diverse partijen in het AMZ-proces. Dat was er toentertijd al wel en het is sindsdien nog verbeterd en wordt beheerd door de RCE. In het derde blokje in de afbeelding staan drie onderdelen die een stuk problematischer zijn. Voor een goed werkend systeem werd het nodig geacht om het archeologisch proces te waarborgen en minimumeisen te stellen waaraan archeologisch werk moest voldoen. Het was volstrekt duidelijk dat deze normen, die we nu kennen als de KNA, er snel moesten komen. Dat was een van de belangrijkste taken van de voorbereidingscommissie. In een straf werktempo met regelmatige legitiemeringsbijeenkomsten waar het archeologisch veld mocht reageren en amenderen, is de KNA uit de grond gestampt door een commissie waarin alle belangen vertegenwoordigd waren. Zeer democratisch, maar wel met strakke regie zodat, voordat er té veel gevestigde belangen kwamen die dwars konden gaan liggen, versie 1.1 kon worden vastgesteld. We wisten best dat er nog heel wat losse eindjes in zaten, maar er werd op vertrouwd dat die later door het College voor de Archeologie wel konden worden bijgesteld. Dat is ook gebeurd trouwens.

Maar de KNA is een mechanisch systeem en goed archeologisch onderzoek hangt van meer dingen af dan een aantal normen en procedures. Het is immers wetenschappelijk onderzoek, en om dat goed te doen, zijn allerlei zaken van belang: kennis en opleiding, maar ook inzicht, ervaring, en wat moeilijk grijpbare zaken als affiniteit en feeling. Om de KNA goed te laten werken, is het cruciaal dat het werk wordt gedaan door organisaties die daartoe aantoonbaar in staat zijn, en door personen die over voldoende kwalificaties beschik-

ken voor bepaalde taken. En precies op deze beide punten is het heel erg fout gegaan.

Naast het vaststellen welke kwaliteit geleverd moet worden en welke mate van vakmanschap vereist is – dat doet de KNA – is het ook van belang de randvoorwaarden te creëren die een kwalitatief goede uitvoering door organisaties mogelijk maken. Daarom is het essentieel dat het bedrijfsproces van een uitvoerder aantoonbaar hierop is ingesteld en dat dit ook zo blijft. Om die reden was het de bedoeling dat de bedrijven die archeologische werkzaamheden wilden verrichten zich verplicht zouden certificeren en dat dit door middel van regelmatige *audits* gecontroleerd zouden worden. Als dat zou gebeuren, was een kleine inspectie wel voldoende om toezicht te houden en konden vergunningen worden gebaseerd op een certificaat.

Maar van die verplichte certificering is niets terecht gekomen. Op het laatste moment bedachten de juristen van de Directie Wetgeving en Juridische Zaken, dat certificering vrijwillig moest zijn en vanzelf wel tot stand zou komen. Bedrijven hadden er zogenaamd belang bij zich te onderscheiden. Het intussen opgebloeide bedrijfsleven zat natuurlijk helemaal niet op een extra kostenpost te wachten, en de hele certificering was binnen de kortste keren van de baan. Daarmee was er dus ook geen fatsoenlijke objectieve norm die als basis had kunnen dienen voor de vergunningverlening door de overheid, wat tot veel problemen aanleiding gaf en misschien nog wel geeft, en er was geen echte poortwachter bij het systeem meer. Achter die virtuele toegangspoort tot het bestel moest vervolgens een veel te kleine inspectie proberen toezicht te houden op uitvoerders van allerlei pluimage.

Nog veel erger is mijns inziens, dat ook het beroepsregister niet tot stand is gekomen en er nog steeds niet is. Hierboven werd het advies van een gekwalificeerde archeoloog al genoemd, maar wie is nou eigenlijk gekwalificeerd en op basis waarvan? Tegelijk met het werk van de voorbereidingscommissie is de Nederlandse Vereniging van Archeologen gevraagd om een register van archeologen op te zetten. Dat register zou twee belangrijke doelen moeten dienen: ten eerste zou het moeten borgen dat alle archeologen die werkzaam zijn in de archeologische monumentenzorg, een ethische code hebben ondertekend en daarop ook aanspreekbaar zijn. Ten tweede zou registratie een erkenning van een bepaald niveau als senior of junior kun-

4 De contouren van het kwaliteitssysteem voor de archeologische monumentenzorg, zoals ontworpen door de Voorbereidingscommissie.

5 Minister Hedy d'Ancona.

nen vormen, en ten derde was een register een prima mogelijkheid om via een proces van peer review personen als vakgenoot te erkennen die wellicht niet aan alle formele vereisten zouden voldoen.

Door dit proces niet in straf tempo via een commissie gelegitimeerd te laten verlopen, is – naar achteraf kan worden vastgesteld – een cruciale tactische fout gemaakt. Het proces heeft handenvol geld aan adviseurs gekost en een steeds mondiger wordende achterban met steeds meer gevestigde belangen, zorgde ervoor dat het ene na het andere NVVA-bestuur de hete aardappel maar weer naar het volgende doorschoof. Collega's in verschillende besturen hebben zich drie slagen in de rondte gewerkt om de boel te redden, en ook de Rijksdienst was van goede wil maar bleek onmachtig om een ferm punt te zetten. Een dubbelrol in dit geheel werd gespeeld door het bestuur van de VOIA, dat terecht bevreesd was dat het ene na het andere zwakgebod vanuit de duiventil die het NVVA-bestuur was geworden, tot chaos zou leiden. Maar diezelfde VOIA vond óók dat ondernemers zelf wel konden uitmaken wat het niveau van hun werknemers was en het bestuur heeft, blijkens haar brieven over deze materie, alles gedaan om het register te doen sneuvelen.

Ten slotte het vierde blokje. Voor het beheer van de KNA is er in plaats van het College voor de Archeologie het Centraal College van Deskundigen bij de SIKB gekomen. Op zichzelf functioneert dat goed, in die zin dat alle belanghebbenden meepraten over de norm, de KNA, en dat die professioneel wordt bijgehouden. Lastig vind ik alleen dat dit gremium nu ook praat over zaken waar ze géén zeggenschap over zouden moeten hebben, zoals beroepskwalificaties. Dat komt omdat de NVVA het liet afweten terwijl het systeem intussen wél van start moest. Om het gat te dekken heeft de commissie toen maar een noodgreep toegepast, waarvan we op dat moment nog dachten dat hij tijdelijk zou zijn, en in de KNA een omschrijving opgenomen van wat een senior archeoloog nu eigenlijk is. Dat was nooit de bedoeling – de KNA zou moeten aangeven welke archeologen te onderscheiden waren en het beroepsregister zou die kwalificaties nader moeten omschrijven en invullen – maar we zijn er niet meer van afgekomen. Dat leidt er nu toe dat de definitie in steen gebeiteld is, en er geen enkele instantie meer is die daar met voldoende discretionaire bevoegdheden een klein beetje flexibel mee om kan gaan.

Uiteraard heeft alles consequenties en rechtszekerheid is ook heel belangrijk, maar een goed functionerend beroepsregister is toch een noodzakelijke hoeksteen van het bestel. Wat mijns inziens echt te ver gaat is dat momenteel ook niet-archeologen die – op zichzelf terecht – als stakeholder in het CCVD zitten, mee kunnen oordelen over de eisen die aan een senior archeoloog worden gesteld. Dat is dus geen verwijt aan de leden

van de CCVD of de SIKB, want men werkt met een uit nood geboren systeem. Maar dat het zo is zoals het nu is, dat is eigenlijk een schandaal waarover archeologen zich ernstig zouden moeten opwinden. Onlangs is op het nippertje weer een poging gestrand om de eisen aan een archeoloog te ondergraven. Gelukkig hebben we momenteel een stevige staatssecretaris en een RCE die weer sturing lijkt te hebben en steviger in zijn schoenen lijkt te staan, dus het ergste onheil is afgewend, maar het blijft een risico.

Het laatste element dat ik nog moet noemen, is de Erfgoedinspectie. Die is bij de oprichting bewust klein gehouden, en de Inspectie heeft ook nooit een handhavingsbevoegdheid gekregen. Als het systeem verder tot stand was gekomen zoals bedoeld, dus met certificering van bedrijven en een goed werkend beroepsregister met leden die elkaar dankzij een door allen onderschreven ethische code konden aanspreken op gedrag in de praktijk, dan was dat ook niet zo'n groot probleem geweest. Maar nu is er sprake van dweilen met de kraan open, en dan is de inspectie zelf ook nog eens gedecimeerd. Hij was al piepklein, maar in totaal is er nu nog hooguit 1,5 fte over die deskundig is op archeologisch gebied én zich ook daadwerkelijk met archeologie kan en mag bezighouden onder een ABD-manager die dus geen verstand van zaken heeft. Het is misschien beter dan niets, maar het stelt het departement van ocw in staat om net te doen alsof er een borging is voor kwaliteitscontrole, terwijl die in de praktijk nauwelijks kan werken.

De toekomst

Er is dus weinig reden om tevreden te zijn over de manier waarop sommige onderdelen van het bestel zich hebben ontwikkeld, al is er ook een aantal za-

ken wél goed gelopen. Mijn observaties betekenen dus ook niet dat er alleen kommer en kwel zou zijn. Het is om te beginnen belangrijk dat we ons blijven realiseren dat we werken in een kreupel bestel. Daar is ten dele het departement schuld aan, maar wel degelijk ook de beroepsgroep zelf. Daar moet wat mij betreft dus zo snel mogelijk aan gerepareerd worden. Alles wat het ministerie serieus geld kost, kunnen we voorlopig wel vergeten, maar misschien kan de certificering via de *СИВ* nog ooit wat worden. Er is in ieder geval al een paar jaar sprake van een eerste aanzet, waar we de *СИВ* dankbaar voor kunnen zijn, maar die na drie jaar nog maar amper effect lijkt te hebben. Met beleidsmatige steun vanuit het departement kan dat best nog wat worden. Ik zou me daarnaast heel goed kunnen voorstellen dat er bijvoorbeeld een commissie wordt ingesteld om samen met de *NVVA*, ondersteund door de *RCÉ* en bemenst door een aantal door de staatssecretaris benoemde collega's met gezag in het veld, een beroepsregister in te richten en te handhaven. Het voorwerk is allang gedaan en de *NVVA* had in 2008-2010 een allengs behoorlijker werkende commissie. Als registratie van archeologen en ondertekening van een ethische code (van een vereniging met een klachtencommissie) verplicht wordt gesteld om een vergunning verlengd te krijgen door de Rijksdienst en als die dienst dan niet zélf kwalificaties gaat vaststellen maar ondersteunt dat dit proces ordentelijk verloopt, dan lijkt het me goed te doen. Het vergt enige beleidsmatige moed, maar die zou ik de huidige staatssecretaris niet willen ontzeggen.

We doen er mijns inziens verder goed aan om ondanks verschillen van inzicht te benadrukken dat wat we doen, van groot maatschappelijk belang is. Ik vind dat we moeten proberen om de kritiek vanuit universitaire hoek op veel van het werk in de commerciële archeologie in perspectief te houden. Ik sluit me wat dat betreft aan bij het recente optimistische geluid van Van der Velde (2011b). Ook mijn collega Bazelmans heeft vorig jaar al eens betoogd dat de discussie die was ontstaan tussen prof. Raemakers en dr. Knoop, in feite gebaseerd was op een misverstand (Raemakers 2008, Knoop 2008, Bazelmans 2010). Raemakers zag archeologisch onderzoek alleen als dienstbaar aan wetenschappelijke beeldvorming van het verleden en het vertellen van het verhaal aan het publiek, terwijl Knoop het onderzoek vooral zag in het verzamelen van gegevens en het geven van advies zodat overheden een verantwoorde afweging konden maken. Beide zijn uiteraard van groot belang, maar ze spelen in verschillende fasen van het *AMZ*-proces een rol, al is het natuurlijk wel degelijk zo, dat uiteindelijk alleen het verhaal van het verleden de maatschappelijke legitimatie voor de archeologie vormt. Bazelmans heeft er al op gewezen dat maar een ver-

dacht klein deel van alle vooronderzoek uiteindelijk resulteert in een opgraving die qua omvang ook werkelijk iets voorstelt, maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat alle geld dat in vooronderzoek wordt gestopt verspilling zou zijn. Wel kunnen we er mijns inziens van uitgaan dat de verhouding ernstig scheef is gegroeid en dat er door gebrek aan goed toezicht, onvoldoende zelfregulering en een krakkemikkige kwaliteitszorg, een hoop geld niet goed wordt besteed. Het lijkt erop dat veel van de meest interessante en belangrijke onderzoeken tegenwoordig behalve uit de universitaire archeologie vooral ook uit de gemeentelijke archeologie komen, waar werkelijk wordt geïnvesteerd in een goed inhoudelijk resultaat dat zowel voor de wetenschap als voor de samenleving van belang is.

Maar dat wil natuurlijk niet zeggen dat de commerciële archeologie niets oplevert. Integendeel zelfs. Behalve universitaire bedrijven zijn er ook enkele niet aan universitaire instellingen gerelateerde bedrijven zoals het *ADC* en Hazenberg Archeologie, die regelmatig synthetiserende publicaties van hoge kwaliteit realiseren. Ook andere commerciële bedrijven produceren dit soort hoogtepunten, maar meer incidenteel. Verder worden vooral rapporten van meestal beperkte inhoudelijke reikwijdte gemaakt, wat niet wil zeggen dat die niet van belang zouden zijn. Allerlei vooronderzoek en ook kleine opgravingen dragen misschien niet veel bij aan het verhaal van het verleden, maar hebben hun eigen belang in het totale *AMZ*-systeem. Bovendien hebben we in Nederland het probleem van de grijze literatuur feitelijk opgelost. Van den Dries en Zoetbrood (2008) hebben onderzoek gedaan en vastgesteld dat ongeveer twee derde van dit werk voldoende wetenschappelijke kwaliteit heeft. En ten slotte kunnen we vaststellen dat er zoveel wordt geproduceerd, dat er ieder jaar sowieso een aantal juweeltjes tussen zitten van hoge kwaliteit.

Nu ik ben aangeland bij het punt van publicaties en syntheses, kom ik ook op een heel erg belangrijk pluspunt van het huidige archeologiebestel, namelijk de publicatieplicht binnen twee jaar. Die systematiek lijkt goed te functioneren en er wordt door de *RCÉ* ook goed toezicht op gehouden, net zoals op het vullen van het centrale informatiesysteem Archis. Dat zijn allebei cruciale verbeteringen, die de Nederlandse archeologie écht op hoger plan brengen. In het verleden kwam van uitwerken en publiceren veel te weinig terecht, en er is uitgerekend dat als we al die achterstanden nog moesten inlopen, daar 20 miljoen euro voor nodig zou zijn. Dat kunnen we vergeten natuurlijk, zeker in de huidige economische crisis, maar we hadden destijds nog een organisatie die voor de belangen van de archeologie op kwam, namelijk de *SNA*. Mede dankzij de lobby van die *SNA* is het *Odyssee*-programma er gekomen bij *NWO*. Een prachtig middel waardoor een aan-

tal heel belangrijke opgravingen alsnog kan worden uitgewerkt, maar dat ook nog een andere, mijns inziens erg belangrijke impuls heeft gegeven. Dat is de samenwerking tussen de academische, de gemeentelijke en de commerciële archeologie in die projecten. Eigenlijk was dat voor het eerst, en ik denk dat daar een belangrijk signaal van kan uitgaan en dat het ertoe kan bijdragen dat de eenheid binnen de Nederlandse archeologie bewaard blijft. Het gevaar is namelijk levensgroot dat de academische archeologie, die qua fte's is gedecimeerd en waaraan steeds hogere eisen worden gesteld op het gebied van *peer reviewed* publicaties, het binnenhalen van prestigieuze beurzen en het pampieren van studenten, zich vooral op leuke en profilerende projecten in het buitenland gaat richten.

We moeten er dus voor zorgen dat er een opvolger voor het Odyssee-programma komt. Het levert heel veel op en het trekt ongelóóflijk veel positieve energie los in het bestel. Vergelijkbaar daarmee zijn ook de effecten van goed opdrachtgeverschap van de grotere opdrachtgevers, waar dr. Waugh van Vestigia een paar jaar geleden al eens op heeft gewezen.⁵ Denk bijvoorbeeld aan sommige gemeenten die niet zelf de uitvoering willen regelen, of instellingen zoals Rijkswaterstaat. Dat soort grote ontwikkelaars moeten partners zijn op een hoger niveau dan de onderhandeling over één site, en ze moeten daar dan ook beter door bediend worden zodat ze ook meer de ervaring krijgen van een *return on investment* die de moeite waard is. Een dergelijke insteek is bovendien heel wat positiever dan bijvoorbeeld het ook in mijn ogen ten dele onethisch en verder vooral commerciële prietpraat over 'reverse archaeology' (zie Van Roode, Bosman en Goudswaard 2010). Dat is een heilloze weg met niet zozeer slimme als veeleer dubieuze ethische uitgangspunten en ook daar schaar ik mij graag achter het betoog van collega Bazelmans (2010).

Zien we even af van dit soort uitwassen, dan wil ik tot slot graag constateren dat de bedrijfsmatige archeologie ook op veel punten meer efficiëntie heeft gebracht in het veldwerk en de gegevensverwerking, wat ik eveneens tot de grote winstpunten reken (vergelijk Van der Velde 2011b). We kunnen veel sneller en beter veel grotere hoeveelheden van gegevens vergaren en analyseren. Wat helaas ook gebeurt, is dat de conservering van vondstmateriaal het kind van de rekening wordt. Veel wordt niet eens uitgewerkt, laat staan geconserveerd. *Last but not least* is er het feit dat we tegenwoordig ook veel meer kennis vergaren buiten de regio's van de traditionele academische interessegebieden zoals het rivierengebied. De recente promotie van Van der Velde (2011a) op een proefschrift over Oost-Nederland is daar een mooi voorbeeld van.

Ik constateer dat er in het bestel op een aantal punten essentiële verbeteringen nodig zijn, of beter gezegd re-

paraties. Misschien dat iets daarvan ook bij de evaluatie van Malta kan worden opgepakt, al valt te hopen dat die verder niet al te rumoerig verloopt. De huidige politieke en economische constellatie lijken me niet zo gunstig en zoals het spreekwoord zegt: als je geschooren wordt, moet je stilzitten, anders doet het nóg meer pijn. Ik hoop verder dat de huidige crisis, waarbij ook veel gerenommeerde bedrijven zich blijkbaar gedwongen zien om flink onder de prijs te werken en er weer een nieuwe negatieve spiraal van prijsbederf is ontstaan, de vitaliteit van het archeologische bedrijfsleven niet te ver zal aantasten. Archeologen zouden zich nu vooral moeten inzetten voor nieuwe succesverhalen die ons in staat stellen de eenheid in het vak te bewaren en gebruik te maken van elkaars sterktes. Een nieuw Odyssee programma zou wat dat betreft heel veel goeds kunnen doen. De naar Roel Brandt vernoemde stichting is een prima initiatief en te hopen valt dat er spoedig ook weer een nieuwe Stichting voor de Nederlandse Archeologie wordt opgericht. Want die kunnen we toch eigenlijk absoluut niet missen.

Noten

- 1 Voor een uitvoeriger beschouwing, zie Willems (2007).
- 2 Dit artikel is een bewerking van een voordracht tijdens het symposium 'Cultureel ondernemen' op 1 september 2011 in het RMO te Leiden, waarmee de naar Roel Brandt vernoemde stichting ten doop werd gehouden. Roel speelt de een bijzondere rol in de ontwikkeling van het archeologisch bestel in Nederland, zowel in de ontwikkeling van een systeem van kwaliteitszorg, als in de introductie van een op commerciële leest geschoeide archeologie. Hij was een van degenen die de archeologie uit zijn ivoren toren hebben gehaald (Van den Dries en Willems 2005). Het is dus alleszins passend om een stichting die beoogt een brug te slaan tussen de commerciële archeologie en de wetenschap, naar hem te vernoemen.
- 3 Informatie uit de ongepubliceerde master thesis van Marlies van Vuuren (*What to dig? Selection in Dutch municipal archaeological policies*, 25).
- 4 *Monitorboek Erfgoedinspectie 2009-2010*, p. 102. Zie http://www.erfgoedinspectie.nl/uploads/publications/monitorboek_erfgoedinspectie_2009_2010.pdf.
- 5 Lezing 'Research in a Commercial World. A Dutch Perspective', tijdens het veertiende EAA Congres op Malta in 2008.

Literatuur

- Bazelmans, J. (2010), 'Wie bepaalt de archeologische agenda?', in: *Archeobrief* 14, nr. 2, 31-37
- Dries, M. van den, en W.J.H. Willems (red., 2005), *Innovatie in de Nederlandse Archeologie*, Gouda
- Dries, M. van den, en P.A.M. Zoetbrood (2008), *Werk in uitvoering (2): van veldwerk tot standaardrapport*, Den Haag
- Knoop, R. (2008), 'Minder somber over archeologisch bestel', in: *Archeobrief* 12, nr. 4, 36-37
- Raemakers, D. (2008), 'Het einde van Malta?', in: *Archeobrief* 12, nr. 3, 17-20
- Roode, S. van, A. Bosman en B. Goudswaard (2010), 'Reverse Archaeology®: slimme archeologie', in: *Archeobrief* 14, nr. 1, 16-21
- Velde, H.M. van der (2011a), *Wonen in een grensgebied. Een langetermijn geschiedenis van het Oost-Nederlandse dekzandlandschap (500 v. Chr. - 1300 na Chr.)*, Amsterdam (proefschrift Vrije Universiteit, Amsterdam)
- Velde, H.M. van der (2011b), 'Wat heeft de archeologie van Malta bijgedragen aan het academisch debat?', in: *Vitruvius* 5, nr. 17, 38-39
- Willems, W.J.H. (2007), 'Met Malta meer mans? Een persoonlijke terugblik', in: R. Jansen en L.P. Louwe Kooijmans (eds.), *Van contract tot wetenschap. Tien jaar archeologisch onderzoek door Archal bv, 1997-2007*, Leiden, 45-58